

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Aspekt płci w funduszach strukturalnych i Funduszu Spójności na lata 2021–2027 ze szczególnym uwzględnieniem przygotowania programów operacyjnych

(2022/C 97/11)

Sprawozdawczyni: Donatella PORZI (IT/PES)

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW

Kontekst i uwagi ogólne

1. Zwraca uwagę na znaczenie polityki spójności, której ogólnym celem jest wspieranie rozwoju gospodarczego i społecznego Unii Europejskiej, a także zmniejszanie dysproporcji w rozwoju pomiędzy poszczególnymi regionami w celu osiągnięcia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.
2. Podkreśla, że w tym kontekście równość płci należy prawidłowo rozumieć jako 1) fundamentalną zasadę przy stanowieniu prawa w zakresie polityki spójności; 2) horyzontalne kryterium przygotowywania programów polityki spójności; 3) cel, do którego należy dążyć w ramach tych programów; i 4) wpływowy czynnik konieczny do osiągnięcia celów polityki spójności w zakresie trwałego i zrównoważonego rozwoju.
3. Kwestię równości płci w dalszym ciągu traktuje się ogólnikowo i zawęża do obszarów polityki EFS+, a także do etapu analizy kontekstowej i programowania, podczas gdy więcej uwagi należy systematycznie poświęcać etapom legislacji, wdrażania, monitorowania i oceny.
4. Zaznacza, że równouprawnienie płci przynosi korzyści nie tylko kobietom, ale także całemu społeczeństwu, ponieważ jest potężną siłą napędową rozwoju społecznego i gospodarczego, co stwierdzono także w strategii UE na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020–2025, w której podkreślono, że równouprawnienie płci przyczynia się do zwiększenia zatrudnienia i wydajności.
5. Jest przekonany, że równość płci oraz równość szans, a także wzmocnienie systemów opieki społecznej, w szczególności tych związanych z ochroną matek i dzieci oraz opieką, ułatwią pogodzenie kariery zawodowej z życiem rodzinnym, co z kolei może przyczynić się do zwiększenia wskaźnika udziału kobiet w rynku pracy i do zaradzenia poważnemu kryzysowi demograficznemu, przed którym stoi Europa. Zwiększenie wsparcia dla europejskich rodzin i udziału kobiet w rynku pracy stanowi ważny środek łagodzenia problemów związanych z trwałością systemów opieki społecznej i pomoc dla młodych ludzi, którzy podejmują rolę rodziców.
6. Uznaje i docenia wysiłki podejmowane przez instytucje europejskie, by propagować uwzględnianie aspektu płci, a także wielką wagę przywiązywaną do osiągnięcia celów Europejskiego filaru praw socjalnych w ramach ustawodawczych i programowych polityki spójności na lata 2021–2027, ze szczególnym uwzględnieniem podstawowych warunków i systemu monitorowania określonych w programach wydatków związanych z celami szczegółowymi.
7. Wyraża jednak zaniepokojenie tym, że w 2017 r. wskaźnik zatrudnienia i średnie wynagrodzenie kobiet w Europie nadal wynosiły, odpowiednio, około 12 (67,3 % versus 79 %) i 16 punktów procentowych mniej niż mężczyzn i że zgodnie z analizą Europejskiego Instytutu ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (EIGE) wyniki państw UE w zakresie uwzględniania aspektu płci stale pogarszają się od 2012 r. Również według EIGE, który klasyfikuje kluczowe elementy uwzględniania aspektu płci w skali od 0 do 16, średnia wartość dla krajów członkowskich spadła z 8,4 w 2012 r. do 7,4 w 2018 r.
8. Ubolewa ponadto, że strategia UE na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020–2025 nie przewiduje konkretnych działań mających na celu uwzględnienie równości płci we wszystkich obszarach działalności UE; przypomina o potrzebie szerszego stosowania skutecznych wskaźników umożliwiających pomiar i ocenę wpływu w aspekcie płci związanego z wdrażaniem strategii.

9. Zwraca się zatem do Komisji Europejskiej o zintensyfikowanie wysiłków na rzecz osiągnięcia faktycznego równouprawnienia płci w ramach dwutorowego podejścia obejmującego z jednej strony pojedyncze inicjatywy mające na celu zwalczanie konkretnych nierówności, a z drugiej uwzględnienie aspektu płci jako horyzontalnego podejścia rozszerzonego na wszystkie polityki europejskie.

10. Przypomina, że aby osiągnąć prawdziwą równość płci, cel ten musi być uwzględniony na każdym etapie procesu decyzyjnego, a następnie na etapie wdrażania, kiedy ustala się priorytety, opracowuje strategie polityczne i przydziela środki. Dla osiągnięcia wspomnianego celu ważne jest także, by władze regionalne i lokalne oceniały programy pod względem ich wpływu w aspekcie płci.

11. Zaleca jednak, aby podejście oparte na uwzględnieniu aspektu płci nie odwracało uwagi od konkretnych środków i inwestycji ukierunkowanych na usuwanie przyczyn dyskryminacji i wspieranie procesów upodmiotowienia, uczestnictwa i wzmocnienia roli kobiet w społeczeństwie i świecie pracy.

12. Wzywa w tym celu Komisję Europejską do szerszego wykorzystania narzędzi wprowadzonych przez EIIGE w celu regularnego monitorowania stopnia realizacji zobowiązań w zakresie równouprawnienia płci i spójności. Jeżeli instrumenty te okażą się niewystarczające, wzywa do stworzenia specjalnych narzędzi służących do pomiaru konkretnych osiągnięć łączących równość i spójność.

13. Twierdzi, w nawiązaniu do instrumentów lepszego stanowienia prawa, że konieczne jest zwrócenie większej uwagi na to, by przyjęte przepisy wywierały rzeczywisty i skuteczny wpływ na kontekst społeczny i kulturowy, przekształcając potwierdzone na papierze gwarancje prawne w dynamikę zmian strukturalnych w relacjach między płciami. W tym celu należałoby tworzyć prawodawstwo, które, odchodząc od rozpatrywania jednostek w ich prawnej abstrakcji, byłoby coraz bardziej gotowe interweniować w konkretnych przypadkach dyskryminacji w społeczeństwie.

14. Należy zająć się kwestią płci i jej powiązaniem z przepaścią cyfrową, przy czym konieczne są większe inwestycje w cyfryzację, innowacje cyfrowe i łączność cyfrową. Polityka spójności powinna wspierać równy dostęp kobiet i mężczyzn do szkoleń i zatrudnienia oraz pomóc zapewnić, by sprawiedliwa, ekologiczna i cyfrowa transformacja nie pogłębiała różnic między kobietami a mężczyznami.

15. Wzywa Komisję Europejską do przedstawienia propozycji dotyczącej metodyki oceny wpływu w aspekcie płci programów finansowanych przez UE i udostępnienia danych i wskaźników uwzględniających aspekt płci, zgodnie z ustaleniami zawartymi w najnowszym porozumieniu międzyinstytucjonalnym w sprawie dyscypliny budżetowej. W związku z tym zwraca się do Komisji, aby wprowadziła odpowiednie działania szkoleniowe, by pomóc instytucjom zarządzającym lepiej wdrażać tę nową metodykę.

16. Podkreśla, że pandemia COVID-19, która szczególnie dotknęła sektory gospodarki o dużym udziale kobiet, pogłębiła różnice w traktowaniu kobiet i mężczyzn. Kobiety są częściej zatrudniane w zawodach tradycyjnie uznawanych za „kobiece”, w takich sektorach jak opieka zdrowotna, handel detaliczny i opieka nad dziećmi. Dlatego też podczas pandemii były pracowniczkami pierwszego kontaktu, co w nieproporcjonalny sposób narażało je na wirusa i skutki kryzysu. Duży wpływ pandemii COVID-19 pod tym względem znajduje odzwierciedlenie nie tylko w niższych wskaźnikach zatrudnienia, ale również w tym, że kobietom trudniej jest – w porównaniu z mężczyznami – powrócić do pracy po wznowieniu normalnej działalności. Należy zatem wprowadzić odpowiednie narzędzia wspierające reintegrację kobiet, które straciły pracę w wyniku lockdownu, w tym poprzez wykorzystanie doświadczeń z poprzednich kryzysów.

17. Twierdzi, że wśród wielu narzędzi oddziaływania Unii polityka spójności jest szczególnie predysponowana do wniesienia wkładu w rzeczywiste zwiększenie stopnia równości płci w praktyce, zarówno ze względu na wielkość swego finansowania, jak i jego charakter i cele. Podkreśla, że zwłaszcza w regionach, w których programy stanowią znaczną część ogólnego budżetu, wpływ, jaki polityka ta wywiera w aspekcie płci, zależy również od sposobu formułowania i wdrażania programów.

18. Wzywa Komisję Europejską, a w szczególności państwa członkowskie, do ścisłej współpracy z władzami lokalnymi i regionalnymi przy opracowywaniu umowy o partnerstwie, tak aby uwzględnić wyzwania związane ze skuteczną polityką równości na szczeblu lokalnym i regionalnym.

19. Zaznacza, że różne fundusze polityki spójności umożliwiają wdrażanie środków mających bezpośrednio przyczynić się do osiągnięcia równości płci w zakresie zatrudnienia, włączenia społecznego, edukacji i opieki nad dziećmi, tak jak ma to miejsce w przypadku Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) powinien wносить większy wkład, począwszy od inwestycji i usług wspierających przedsiębiorczość kobiet, poprzez zmniejszanie różnic między płciami w zakresie badań i innowacji, aż po poprawę dostępu do infrastruktury fizycznej, teleinformatycznej i społecznej.

20. Wyraża zatem nadzieję, że przyczynianie się do równouprawnienia płci nie będzie postrzegane jako wyłączone zadanie Funduszu Społecznego, który faktycznie ukierunkowany jest przede wszystkim na osoby fizyczne, ale że zostaną w to zaangażowane wszystkie fundusze, w tym EFRR, działający głównie na rzecz przedsiębiorstw, oraz Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), który odgrywa ważną rolę we wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich i obszarów usytuowanych w głębi kraju, w których problem równouprawnienia płci i udziału kobiet w rynku pracy jest często jeszcze bardziej dotkliwy. Konieczne jest usprawnienie synergii między spójnością, funduszami na rzecz odbudowy i innymi programami luźno powiązanych z polityką spójności.

21. Powtarza z całą mocą, że polityka spójności musi zająć się kwestiami związanymi z równością płci i udziałem kobiet w rynku pracy, traktując priorytetowo związane z tym cele, ponieważ nierealne jest dążenie do większej spójności gospodarczej i społecznej bez zwiększania udziału kobiet w rynku pracy oraz wyeliminowania dyskryminacji i nierówności płacowych.

22. Uważa w związku z tym, że wśród kluczy interpretacyjnych, które należy odpowiednio uwzględnić podczas tego procesu, istotne jest interpretowanie działań w zakresie polityki równości płci jako środka na rzecz konkretnej realizacji celów polityki spójności. Z zadowoleniem przyjmuje inicjatywę Komisji dotyczącą włączenia do 8. sprawozdania w sprawie spójności specjalnej sekcji poświęconej równości płci.

23. Zaleca, by instytucje zarządzające programami na lata 2021–2027 współfinansowanymi przez Unię Europejską opracowały projekty i środki mające na celu: a) wspieranie godzenia życia zawodowego z rodzinnym, przy jednoczesnym zachęcaniu przedsiębiorstw do opracowania odpowiednich strategii w miejscach pracy; b) ułatwianie reintegracji kobiet wykluczonych z rynku pracy z powodu pandemii COVID-19; c) wzmacnianie i poprawę usług w zakresie opieki, tak by odciążyć kobiety od tych zadań; d) wdrażanie konkretnych i ukierunkowanych działań sprzyjających udziałowi kobiet w tych obszarach działalności, które tradycyjnie zdominowane są przez mężczyzn; e) zwalczanie stereotypów i ról związanych z płcią, a także zapobieganie dyskryminacji i molestowaniu seksualnemu i uwarunkowanemu płcią w miejscu pracy i w placówkach edukacyjnych; f) wykorzystywanie konkretnych umiejętności i wiedzy fachowej do kierowania całym procesem uwzględniania aspektu płci; g) zapewnianie beneficjentom funduszy europejskich użytecznego wsparcia i wytycznych w celu lepszego uwzględnienia perspektywy płci w różnych dziedzinach interwencji – od polityki zatrudnienia po badania i rozwój, ochronę środowiska, transport publiczny i technologie cyfrowe; h) zachęcanie kobiet, by zostawały przedsiębiorczyniami; i) uwzględnienie poprawy bezpieczeństwa kobiet przy projektowaniu infrastruktury; j) promowanie działań gwarantujących kształcenie w szkołach koedukacyjnych i wykorzenienie w szkołach stereotypów i ról płciowych; k) wyeliminowanie seksistowskiego wizerunku kobiet w mediach.

24. Zaleca, aby instytucje zarządzające w okresie programowania 2021–2027 współpracowały i koordynowały działania z organami ds. równości oraz korzystały z ich prac w nabywaniu konkretnych umiejętności i wiedzy w celu systematycznego uwzględniania perspektywy płci w całym cyklu finansowania, zarówno podczas przygotowywania programów operacyjnych, jak i ich wdrażania i oceny, co umożliwi ustalenie wpływu tych programów na zmniejszenie różnic ze względu na płeć w trakcie wdrażania i po jego zakończeniu.

25. Wyraża nadzieję na coraz szersze stosowanie oceny modeli organizacji usług publicznych (np. transportu publicznego) oraz, ogólniej, schematów interwencji, aby weryfikować ich spójność z celami dotyczącymi promowania równości płci.

26. Przywiązuje ogromną wagę do tego, by perspektywa płci została włączona do krajowych planów odbudowy w ramach NextGenerationEU i by w głównych projektach tych planów uwzględniano zasady i narzędzia oceny uwzględniające problematykę płci.

27. Zaleca, by udostępnić władzom regionalnym i lokalnym niezbędne dane i statystyki, tak by można było odpowiednio ocenić istniejące różnice w traktowaniu kobiet i mężczyzn.

28. Wzywa do szerszego włączenia do programów europejskich – określonych narzędzi, które obecnie są wciąż zbyt rzadko wykorzystywane, takich jak ocena wpływu w aspekcie płci i sporządzanie budżetu z uwzględnieniem aspektu płci.
29. Zwraca uwagę na doświadczenia z okresu 2014–2020 w odniesieniu do następujących bardzo istotnych punktów, na których należy się skupić: a) rozdzwięk między formalnymi deklaracjami a konkretnymi osiągnięciami; b) brak odpowiedniej wiedzy na temat sposobu uwzględniania aspektu płci, zwłaszcza w działaniach podejmowanych w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego; c) potrzeba większego uwzględnienia problematyki płci w kryteriach wyboru i systemach oceny; d) możliwość większego powiązania krajowych strategii z działaniami na rzecz równości płci prowadzonymi w ramach polityki spójności; e) przydatność opracowania systemu zarządzania mającego na celu koordynację i monitorowanie uwzględniania aspektu płci.
30. Podkreśla znaczenie wymiany pomysłów i dobrych praktyk między instytucjami zarządzającymi a organami społeczeństwa obywatelskiego działającymi na rzecz promowania równouprawnienia płci. Należy przy tym rozwijać działania w zakresie szkolenia, koordynacji i oceny, zarówno w instytucjach zarządzających, jak i w ramach partnerstwa.

Bruksela, dnia 2 grudnia 2021 r.

Apostolos TZITZIKOSTAS

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów
